

מעולפת ספירים

במשנתו של הבעש"ט הק'

חמש הרבדים שבנפש האדם

היצור האנושי, מבחר המין החי - הלא הוא האדם - מורכב מחמשה רבדים שונים: א. המערכת הביולוגית. ב. רגשות ותחושות. ג. מחשבות ומידע. ד. תלותיות החיים. ה. עצם הישות - המופשטת כליל מכל כוח או תכונה כלשהי.

חכמינו ז"ל במדרש' בזוהר הקדוש², קוראים לחמשה אלו בשמות הבאים: 'נפש', 'רוח', 'נשמה', 'חיה' ו'יחידה'³,

וכדלהלן.

ואינא מהאריז"ל⁴ כי כנגדן אמר דוד חמשה פעמים "ברכי נפשי"⁵ כדאינא בברכות⁶.

ויהי בהם לנפש שכחה רק לחיות את הגוף, והלב כלי יותר מזוכך, חלק יותר של אור מקבל ויהי בו לרוח ומדות, והמוח כחו גדול לקבל יותר ויהי בו לנשמה ודעת קדושה, ומראשו ועד סופו מין משפך הוא, ממעל לו עיקר אורו וקדושתו והן היחידה והחי' והוא כמו הרחב שבמשפך שא"א לבסג בו מהרבה אור וקדושה, והנשמה הרוח והנפש אשר נטמצמו יותר נכנסים בו.

לא שרק מן היחידה והחי' בלבד קדושת אורו ישראל מתחיל מן עולמות הכי עליונים אף מן אבינו מלכנו, נמשך נשתלשל ונטמצם עד היחידה וחי' שלו, אבל כיון שאנו מדברים עתה מפרטות כל איש ישראל לבדו, לכן על אורות וקדושה היותר גבוהים מחי' יחידה, אין השם הפרטי נופל לאמור עליו של ראובן או של שמעון, אלא כמו שאומרים על נשמתו וכו' נשמת ראובן ורוחו של שמעון, וכמו במשל הנ"ל במשפך אף שלמעלה מן המשפך יין יותר הרבה נמצא בחביות והוא העיקר, שממנו שופכים אל המשפך, מ"מ לא של הצלוחיות הפרטיות הוא, ולא אליו מתיחס, החבית לעצמו הוא, ואף היין אליו מתיחס לאמור היין שבחביות, וגם הקילוח היריד ממנו אל המשפך מתיחס לחבית ולא לצלוחית הפרטית, וקילוח החבית קוראים אותו, ורק המשפך לצלוחית מתיחס, מפני שנצטמצם כפי פרטיות הצלוחית כתכונתו וגוו. כן כשאנו מדברים מפרטיות איש ישראל ומנשמתו הפרטית כשאנו אורו וקדושתו לכלל יחידה וחי', אף שעודם למעלה מהגוף כמשפך שלמעלה מהצלוחית, מ"מ כבר נופל השם הפרטי בחן לומר חי' ויחידה של ראובן ושל שמעון, אבל כשישלמעלה מהם למעלה מפרטיות האיש הוא ואין לקראתו בשמו, עכ"ל.

⁴ בעץ חיים שער א' ענף ג'.

⁵ תהלים קיד.

⁶ י"א ע"א. ובספר קישועה (ענין חדישי השנה, ענין שבע) הביא רמז נאה לזה, כי חמישה התיבות 'ברכי נפשי את הויה' עולות במכוון לחמישה התיבות 'נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה'.

¹ דברים רבב פ"ב סל"ז.

² ח"ב קנח ע"ב. וכן יסד הפייטן רבי אליעזר הקלירי בפיטו קדושת מוסף דר"ה (המתחיל ויאתה און קול פמאריך), (בפיטו שחרית יום ב' דפסח (המתחיל אז כל חזית).

³ הנקראת גם 'נשמה לנשמה'. ועי' בספה"ק נפש החיים (שער א' פרק י"ד) ששם ביאר היטב את משמעותם של חמישה שמות הללו נרנח"י, ויש לדעת מה דאינא מהאריז"ל (ענין שער ד פ"א) כי כיים הבדל משמעותי בין חלקי נר"ן [נפש, רוח ונשמה] לחיה ויחידה, כי בעוד שחלקי נר"ן הם מלבשים בתוך גוף האדם, הרי שחי' ויחידה גדולות וקדושות הן הרבה יותר מגופו, ואין הם מסוגלים להיות מורגשים בו בגילוי, אלא הם שורים ומקיפים אותו ממעל לו כביכול.

ואף שפנימיותה של בחי' חי' כן מתלבשת במוח האדם, מ"מ את השאר שבה אין המוחין מסוגלים להכיל, והם בסוד אור מקיף מבחוץ (ענין חיים שער כ' פ"ה).

וראה מה שביאר בזה האדמו"ר מפיאצטאנא זצ"ל בספרו חובת התלמידים (מאמר א') במתק לשונו: אבל ידוע מספה"ק שיש לאיש ישראל נפש, רוח, נשמה, חי', יחידה. הנפש רוח ונשמה משכנן בגוף האדם, הנפש בכבד, הרוח בלב והנשמה במוחו, אבל החי' ויחידה גדולות וקדושות הן הרבה מגופו וא"א להן להתלבש בו, רק ממעל לגופו שורות ומקיפות אותו, לא שהן מיותרות ואין האיש צריך להן ח"ו, אדרבה עיקריות הן לו ולכל הנפש רוח ונשמה שלו. ובמשל גופני תבין יותר, אף אם אינו דומה לגמרי לנמשל המשפך שעי' שופכים מים ויין וכו' אל הצלוחית, רק סופו בפיו הצר וכנס הוא אל תוך הצלוחית וראשו הרחב שהוא עיקרו, אשר שם כל המים או היין נמצא, ממעל לצלוחית נשאר. כן האור והקדושה, אשר נמצא בקרב איש ישראל הוא עיקרו ועצמותו, קדושה עילאה מעולמות הכי עליונים היא ונתקטנה ונצטמצמה עד לרוח בני הנביאים, ועוד לניצוץ קטן של בני הנביאים המעט של זורנו וכנס בו, רק המעט אשר הגוף במדת זכותו וטוהרתו 'כול להכיל ולקבל אותו וכנס ותלבוש בו ויהי בו לנשמה במוח, לרוח בלב ולנפש בכבד, כל כלי כפי מדת קבולו מדה זו של קדושה מקבל, הכבד ושאר כלי הגוף הגסים, רק חלק קטן מקבלים

נעימה, בדפוסי מחשבה מסוימים או בהתנהגויות. כמו כן הרגש מקושר למצב רוחו של המרגיש, ולאישיותו.

רגשות שונים יכולים להתקיים במקביל. בהתאם לכך, מצבים מסוימים יכולים לעורר מספר רגשות בעצמות שונות, עד כדי כך שהאדם יכול לפעמים לחוש רגשות מנוגדים - כמו שמחה ועצב - בו ודמית.

רובד ה'נשמה'

ה'נשמה'¹¹ משכנה במוח¹², והיא מבטאת את כוח השכלי והמחשבה¹³. היא מתחלקת לשלושה חלקים הנקראים: חכמה, בינה, ודעת¹⁴.

ה'נשמה' מכוונת כנגד פנימיות עולם הבריאה¹⁵, והיא מייצגת את האות ה' הראשונה שבשם הוי"ה, המסמלת את ספירת הבינה¹⁶.

המחשבה היא תחילתם של עבודת הבורא¹⁷ ועבודת הביוריים¹⁸, וכמאמר הזוהר הקדוש¹⁹ "במחשבה איתברר כולא", והיינו כי באמצעות המחשבה מתבררים כל הניצוצות.

כלומר, על ידי העלאת כל הרגשות והמעשים לכח המחשבה, חיבורם לשורשם, באופן שאין האדם מתיר לכח הרגש והמעשה לפעול בנפרד אלא ביחד עם כח המחשבה

רובד ה'נפש'

המערכת הביולוגית של האדם, מעשיה, פעולותיה, וכל תנועותיה, כל אלו נקראים 'נפש'. ה'נפש' היא האוסף של כל התפקודים והתהליכים הקוגניטיביים הכוללים פעולות, מעשים, התנהגויות ועוד.

מיקומה ומקורה של 'נפש' זו - הבהמית - היא בכבד, אשר משמש בתפקיד ביצירת הדם לפי חז"ל²⁰, ו"הדם הוא הנפש"²¹. בהקבלת מערכת האדם לשם הוי"ה היא מייצגת את האות ה' השנייה, המסמלת את ספירת המלכות.

רובד ה'רוח'

רגשותיו⁹ ומידותיו של האדם, הנמצאים וקיימים בלבו, נקראים 'רוח'¹⁰. מדריגת ה'רוח' היא הממוצעת בין ה'נפש' ל'נשמה', היא מכוונת כנגד עולם היצירה - השני מלמטה שבעולמות אבי"ע [אצילות, בריאה, יצירה, עשיה], היא מייצגת את האות ו' שבשם הוי"ה, ופעולתה היא לעורר אצל האדם את ששת מידותיו-רגשותיו הנקראים: חג"ת נה"י [חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד].

הרגשות הן מצבים נפשיים-גופניים, המתבטאים באופיים סובייקטיביים ואובייקטיביים. הרגש עשוי להתבטא במידות שונות של ערורות גופנית נעימה או בלתי-

¹⁵ לעומת המלאכים הנמצאים באותו עולם, המכוונים כנגד חיזויות עולם הבריאה.

¹⁶ למרות שבכללות היא כוללת את כל ספירות חב"ד, מ"מ בעיקרה היא מבטאת את ספירת הבינה.

¹⁷ כמו שכתב בספרה"ק **מאור ושמש** (האזינו) זול"ק: והנה כל עוד שלא עלה למדריגה זו להדבק בעולם המחשבה צריך לפלס מעשיו במאזני צדק **לכל יטה כחות השערה מקו ההלכה**, וישמור עצמו מאד לכל יצא כלל מתחום שקבעו חז"ל בכל מעשיו בפועל, **מפני שעדיין לא הגיע למדריגת עבודת ה' ברא דמחשבה**. אמנם הצדיק אשר כבר הגיע למעלת הדביקות באין סוף ברוך הוא והוא קשור במחשבתו בכל עת. עיקר עבודתו הוא במחשבה כמאמרו ז"ל (קידושין פ"ג ע"ג) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, הגם שלא מצאנו עשהה בפועל מעשה המצוות כהנחת תפילין ועשיית סוכה וכדומיהן, מכל מקום **המשיר על עצמו פנימיות הקדושת שרומת אליהם המעשים הם על ידי מחשבתו הקדושה אשר היתה דבוקה באין סוף ברוך הוא**.

¹⁸ וכמוהו בספרה"ק **דגל מחנה אפרים** (פיר' מפע' דיה יכותנו): כמו ששמעתי מן **אא"ז** [הבעש"ט] **זללה"ה** בשם ספר ברית מנוחה (דף ז': דפוס ווארשא תרמ"ז) קברות התאוה הוא בחינת החכמה כי שם קברו את העם המתאים (במדבר יא. ז') **פירושו מי שחב למידת חכמה אזי בטל ממנו כל התאוות מרוב**

דביקותו בו יתברך.

¹⁹ פקודי רנב ע"ב.

⁷ בבלי חולין ט"ז ס"ג, בבלי בכורות מה א; וראה ברש"י בבלי בכורות נה א ד"ה זכרותא, שעיקר הדם הוי כבד. ועל כן יש צורך בצליית הכבד כדי להכשירו לאכילה ועוד ראה בבלי גיטין ס"ט ע"א.

⁸ דברים י"ב כג.

⁹ יש להבחין בין רגשות לתחושות, כאשר תחושות מתייחסות למידע הנקלט בחושים, ואילו רגשות יכולים להתעורר באופן לא מודע ולכן רגש הוא תופעה יותר כללית מהביטוי הסובייקטיבי של התחושות.

¹⁰ הרוח מתגלה באדם בשנות ילדותו, ונקרא מוחין דיניקה. זו הסיבה שהאדם מתחיל לדבר בשנות ילדותו, מכיון שמתוך שלש החלקי מחשבה דבור ומעשה, מכון הדיבור כנגד הרוח.

¹¹ בכללות הספירות הנשמה מכוונת כנגד ספירת הבינה שהיא שורש הארת השכל, ובפרטות כוללת גם את שני הבחינות התחתונות שבבינה שהם ישראל סבא ותבונה.

¹² הנשמה שבמוח' (מתוך ה'לשם יחוד' שקודם הנחת תפילין).

¹³ מתוך שלושת לבושי הנפש: מחשבה, דיבור, ומעשה.

¹⁴ לעיתים משמשת ה'נשמה' כתיאור לכל חמשת החלקים יחד, ולרוב משמשת ככינוי כללי לשלושת חלקי הנשמה העליונים של הנשמה שהם נשמה חיה ויחידה, שהם כנגד חב"ד הנכללים כאחד.

¹⁴ ה'חכמה' הינה הכוח לחוש את המהות, ה'בינה' הינה כוח הגדרת מהות זו ביחס למהות אחרת. ודעת' היא השילוב וההרמוניה שבין שני כוחות אלו, ומתן הביטוי שלהם באמצעות רגשות הלב.

שבו תחילת גילוי האלוקות בנפש האדם. וכמאמר הפייטן²⁰ 'סוף מעשה במחשבה תחילה'²¹.

רובד החיה

כל אחד מרגיש שהוא 'חי'. האדם לא מסוגל לחדול מלנשום, כי הוא תלוי בחיים. תלות זו של האדם בחייו, היא היצר הכי עמוק של הנפש - יצר הקיום וצורך ההישרדות האנושי - והיא הנקראת 'חיה'.

יצר זה מלווה תדיר את האדם, אלא שביום-יום האדם לא חווה את עצמו - את האני שלו - כעצם 'חי', אלא הוא מזוהה את האני שלו כמכלול כל המחשבות [גשמה] או הרגשות שלו [רוח] ולעיתים אף כגוף דומם [נפש].

ה'חיה' היא החלק הרביעי מלמטה בחמשת חלקי הנשמה. חלק זה מקביל לאות 'י' שבשם הוי"ה, המכוון כנגד ספירת החכמה²², כמו שנאמר "והחכמה תחיה בעליה"²³.

מדריגת החיה, כמו היחידה, אינה מורגשת או מושגת באמצעות השכל, האדם לא ממשיך לנשום בגלל שהוא מרגיש או מכדאי לו לבצע זאת, אלא היא חוויה פנימית עמוקה של תלות בחיי-החיים, רצון להתקיים -

לשרוד, להיות.

רובד היחידה

אולם עדיין, ה'חיים' אמנם מחויבים והכרחיים לקיומו של האדם, אך אינם מהווים אותו-עצמו. האני הכי עמוק של האדם היא קומת היחידה' שבו²⁴, האני שלו כפי שהוא²⁵, ללא שום דבר היצוני המצורף אליו, ואף אם קרוב אליו²⁶.

בספרי החסידות מובא כי רמה זו של 'יחידה' אינה חדרת למודעותו של האדם בדרך כלל, האדם לא חש כמעט את היחידה' שבו²⁷, אלא רק בזמנים מיוחדים הוא מודע אליה, והם: ביום הכיפורים, בשעת מסירות נפש, בעת ביאת המשיח שיתגלה בב"א²⁸, וכן בכריתת ברית בין שני ידידים.

ויש לציין כי בספר 'פני יהושע'²⁹ כתב, כי דרגת היחידה' אינה מתגלה אלא רק ביום המיתה.

העבודה להגיע למדריגה גבוהה יותר

ואיתא בזוהר הקדוש³⁰ כי ככל שהאדם נעשה פנימי יותר הוא זוכה למדריגה גבוהה יותר. כלומר, הוא מתחבר ל'אני' היותר פנימי ואתונטי שלו.

ומקיף הכל בהשוואה דמיון **בחינת יחידה המקיף הכל ביחד לכל חלקי נר"ו** (והיא באה משמחה של פניהו).

²⁷ וכתב בספרי"ק **שם משמואל** (הגדה של פסח ענין ארבע סוסות) וז"ל"ק: בחינת 'חיה' הוא הצלם אלוקים שבאדם, וא"כ הרי ארבעתו: נפש רוח ונשמה וחי' שבנפש ע"כ כולן ניכרות באדם ע"י פעולתו: הנפש בכח הגוף, והרוח במדות, ונשמה בשכל, וחי' הצלם אלוקים שעל פני האדם שבשכילו מוראו גם על החיות, אך בחינת 'יחידה' אף יחידה שבנפש אינה ניכרת באדם כלל לרוב דקותה והתעלמה.

²⁸ ויש לציין כי לפי הגר"א אף לעת"ל יזכו לבחי' יחידה רק יחיד סגולה (ראה בפיוש הגר"א לנשלי פ"ז פכ"ב).

²⁹ ברכות י' ע"א ד"ה בגמרא.

³⁰ וזה לשון ה**זוה"ק** (ח"ב פר' ששטיס צד ע"ג): תא הזי ב"נ כד **אתילד** ויקרא רכז א) **יהבין ליה נשוא** מסטרא דבעירא מסטרא דדכוי מסטרא דאלין דאתקרון אופני הקודש, **זכה יתיר יהבין ליה רוחא מסטרא דחיות הקודש** **זכה יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דכרסיא**, ותלת אלין אינון אמה עבד ושפחה דברותא דמלכא, **זכה יתיר יהבין ליה נשוא בארץ אצילות מסטרא דבת יחידה** ואתקריאת איהו בת מלך, **זכה יתיר יהבין ליה רוחא דאצילות מסטרא דעמודא דאמצעיתא** ואקרי בן לקודשא בריך הוא הדא הוא דכתיב (דברים יד) **בנים אתם ליי אלהיכם, זכה יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דאבא ואמא** הדא הוא דכתיב (בראשית ו) **ויפח באפיו נשמת חיים** מאי חיים אלא אינון "ה דעלייהו אתמר (תהלים קג) כל הנשמה תהלל יה ואשתלים ביה ידו", **זכה יתיר יהבין ליה ידו"ד בשלימו דאתנון יו"ד** "ה ואי"ה **דא דאיהו אדם בארץ אצילות דעילא** ואתקרי בדיוקנא

²⁰ בפיוט 'לכה דודי'.

²¹ השלושה התחתונים הנקראים נפש רוח ונשמה, מקבילים לשלושת המונחים המוזכרים ב**כתיב הארז"ל**: 'עיבור', 'ניקה', 'ומוחין'.

ובשפה הפסיכולוגית הם נקראים: איד, אגו, וסופר אגו, וכלדהלן; א. סתמי - איד: החלק המאגד את היצרים הטבעיים - נפש. ב. אני - אגו: החלק המהווה את עיקר המודע של האדם - רוח. ג. אני עליון - סופר אגו: החלק המאגד את המוסר וצורכי החברה - נשמה.

ונחלקו הרמב"ם והרמב"ן - לגבי שלושה חלקים אלו - אם מדובר בנשמה אחת בעלת חלקים שונים, או שמא מדובר בכמה נשמות כשכל אחת מהם אחראית על פעולה נפרדת. **הרמב"ם סובר** שמדובר בנשמה אחת המחולקת לשלושה פעולות, ואילו **הרמב"ן סובר** שמדובר בשלושה נשמות ממש, הנקראות: נפש השכלית, נפש החיונית, ונפש הטבעית. החסידות נקטה כשיטת הרמב"ם בזה, ואין כאן המקום להרחיב בה.

²² ובדיוק יותר כנגד 'אבא'.

²³ קהלת ז.ב.

²⁴ ויש להעיר כי בבראשית רבה (פ"ד ס"ט) הקדים המדרש 'יחידה' ל'חיה'.

²⁵ כמו המשפט המפורסם, שלא ניתן לערער אותו: "אני חושב משמע אני קיים". ומ"מ ישנם הטוענים כי אין זה נחשב 'משפט' כי הנושא והמושא אחד הם, כי יתכן שהחשיבה עצמה היא הקיום.

²⁶ כמ"ש בספרי"ק **בני יששכר** (מאמרי חודש תשרי מאמר יג - יחידה שלים) וז"ל"ק: והוא דמיון **בחינת חיה אשר הוא מקיף פרטי לכל מדריגה בפני עצמה** היינו לנפש בפני עצמה ולרוח בפני עצמה ולנשמה בפני עצמה כנודע, אבל יש אור מקיף כללי אשר הוא מקיף מתחלתו היינו מתחילת הארתו

את דבריו אלו של הזוהר מביא האור החיים הקדוש³¹, ומבאר לפיהם את הכתוב: "אם בחקותי תלכו".

האדם שונה הוא ונעלה ממין החי, שאילו הבהמה אינה משתנה ממצבה בעת לידתה וכדאיטא בזוהר הקדוש על הפסוק "שור או עז כי יוולד"³², משא"כ האדם - באמצעות עסק התורה המשלימה את חמשת חלקיו של האדם וכפי שיתבאר - הולך הוא ומתקדם ממדרגה פחותה ושפילה למדרגה עליונה יותר. כלומר, על ידי הבחקותי שבתורה - 'תלכו' ותתקדמו למצב נעלה ופנימי יותר.

והשוב להדגיש כי אין אלו מדרגות שעל האדם לרכוש מחוצה לו, אלא כל אלו קיימים ושורים בו-בפנימיותו, ועליו רק לחוש אותם ולהתחבר אליהם.

חמשה חלקי התורה

אנו מצויים בתורה להתחבר להשי"ת באמצעות כל אחד מחמשה חלקי נפשנו, וכדאיטא בזוהר הקדוש³³ על הפסוק: "ואהבת את הוי"ה אלקיך בכל לבבך וזבל נפשך"³⁴, כי על האדם לאהוב את השי"ת [אהבה היא חיבור רגשי או איחד

תודעתו] בכל חמישה חלקי נשמתו: "ובכל נפשך דהיינו נשמתא, דחמש שמיהן אית לה, נשמה, רוח, נפש, חיה יחידה"³⁵.

תורתנו הקדושה אף היא מתחלקת לחמישה רובדים, המתגלים לאורך ההיסטוריה באמצעות חמישה אישים: משה רבינו, רבי שמעון בר יוחאי, האריז"ל הק', הבעל שם טוב זי"ע, ומשיח בן דוד, וכדלהלן³⁶.

משה - נפש

משה רבינו גילה את התורה שבלכת, הכללת חוקים ומצוות מעשיות, השייכות לחלק ה'נפש' - התחבורת לבורא באמצעות קיום עשיות פיזיות.

רבי שמעון בר יוחאי - רוח

התנא האלוקי רבן שמעון בר יוחאי הוא זה אשר גילה כי מלבד הרובד הפיזי קיים גם פן רגשי - חלק ה'רוח', הוא עורר את ליבות בני ישראל לאביהם שבשמים באמצעות ספר הזוהר הקדוש³⁷, שבו גילה כי קיים מימד קדום ונשגב יותר

אולם אין בדיונים אלו כדי לנתק בין דמותו השממית של הרשב"י לבין ספר הזוהר, שהוא על כל פנים, כותבו השממי. ראה בהגותו של הר"ק ר' צבי אלימלך מדינוב זי"ע לזוה"ק (פ' ור' יוחאי א): "בזמנא קדמאה הות נבואה שריא עלייהו דב"נ כו' כיון דפסקא נבואה מינייהו הוה משתמשי בב"ק. השתא פסקא נבואה ופסקא בב"ק." [ג'ב]. מכאן ג"כ ראי' שחיבור הזה"ר נתחבר זמן רב אחרי פטירתם, בג"ע, דהרי בימיהם היו משתמשים בב"ק, ואפילו כימי האמוראים. עכ"ל. ושם פ' שמות, כ"ב. ו'אמר ריב"ל... כד תתא רשב"י אתא שאילו קמי האי מלה". [ג"ב]. הנה בגמ' כד עאל ריב"ל חי לג"ע שאל אותו רשב"י אם נראה הקשת בימיו, הנה נראה שרשב"י נפטר קודם הרבה לריב"ל. וגם ריב"ל הוא ממוך לזירות אמוראים, חבירו של ר' יוחנן, ולא זכר רק פעם אחת בסוף המשנה. ע"כ הדבר הזה אינו מובן, רק כמו שאמרו הקדמונים בעסק חיבור הזוהר שנתחבר בזמן הגאונים בג"ע במיתביתא עליונה בהצטרפות כל אלו הנשמות המבוארים בזה. עכ"ל. ושם פ' בא ל"ח. כ. דהא ר' חסדא וכו'. לפי הגירסא הזו ע"כ צ"ל הזוהר נתחבר בג"ע בזמן הגאונים, דהיינו ר' חסדא אמרוא הוה בזמן האמוראים.

ומקור הדברים הוא מדברי מבהרי"ח בהקדמה לעץ חיים כתב בזוה"ל והנה יש מוציא דבה על ספר הזוהר באומרים כי הנה בריש הקדמת התקונים בדף ב' ע"ב כתב שם שהוא מאמר של אותו אמורא שהיה נקרא רבה בר בר תנא דהוה קאזל בחדא ספירתא וחזא חד צפור וכו', וכן בפרשת פנחס בר"מ דף רפ"ג ע"ב וז"ל והא אתמר דאיהו צפרא דבר בר חנה וכו', עוד שם בפר' פנחס דף רי"ו: עיני ר' אלעזר בן פדת אמורא וכאלה רבו וכו'. ומי פתי יסור הנה יטעו ויחא כי כל דברי הרשב"י ע"י הם ביהוה הקדוש והיה רואה בעיניו כל נשמות התכמים אף אותם העתידים להבראות וכו', ושם לבן הבן בדברים אלו. וכעין זה כתב גם בס' עט"צ פ' וילך (הג' ב' דפי הספר): ואל תתמה לאל ר' יוסי בר' יעקב נסתלק באז"ר, עיין פ' אחרי שנראה משם אשר ר' חזקיהו יוסי האריז"ל ימים אחר ר"א בר' שמעון והלא הם נסתלקו באז"ר.

דמאריה ועליה אתמר (בראשית א) ורדו בדת הים וגו' והאי איהו שולטנותיה בכל רקיעין ובכל אופנים ושופים וחיוון ובכל חיילין ותוקפין דלעילא ותתא.

³¹ בתמילת פ' בחקותי, בביאור הפסוק "אם בחקותי תלכו וגו".

³² ויקרא כז כב.

³³ ח"ב פ' תרומה קנח ע"ב.

³⁴ דברים יא. א.

³⁵ וראה בספרה **תולדות אדם** (ליוס א' דסוכות דה' דגן) **להרה"ק רבי יושע מאסטרואווי זי"ע** (בהה"ק הרש"ל מלעטשטא זי"ע) שמביא את דברי הרמ"ע מפאנו כי כנגד חמישה בחי' נרנח"י, [נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה] ישנם ה' מיני דגן: חיה, שעורה, כוסמין, שיבולת שועל, ושיפון.

³⁶ ובספר **שערי זוהר** (שערי ט"ס) הביא **בשם הרה"ק בעל צמח זקק מליובאוויטש זי"ע**, וז"ל: וכן סודו יש בו ארבע חלקים, 'פשת שבסוד' נתגלה ע"י הרשב"י, 'רמז שבסוד' נתגלה ע"י האריז"ל, 'דרוש שבסוד' נתגלה ע"י הבעש"ט ז"ל, 'רסוד שבסוד' יתגלה ע"י משיח צדקינו.

וכ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצ"ל אמר: משה רבינו גילה את גוף התורה, ורשב"י את נפש התורה, והאריז"ל את רוח התורה, והבעש"ט הק' גילה את נשמת התורה, וח"ה יודעה מתכים על ביאת משיח צדקנו לגלות מטמניה (פלקוס מאור אור - דרך החסידות).

³⁷ ספר הזוהר, הספר המרכזי של תורת הקבלה - שפורסם לעיני כל רק בשנות ה-ה' אלפים - מיוחס לרוב לרשב"י. בזוהר מוצג רבי שמעון כראש חבורה של תכמים העוסקת בתורת הנסתר, ורוב הדרשות בספר מבואות בשמו ובשם תלמידיו. לאורך הספר הזוהר תיאורים של אירועים שונים בחייו, בהם סיפור בריחתו מן הרומאים והסתרתו במערה (המובא גם בשי"ס בבלי בשבת דף לג ע"ב), וכן תיאור פטירתו מן העולם המפורט בהרחבה באדרא זוטא. במשך השנים נחלקו הדעות לגבי זהותו של כותב ספר הזוהר,

המשפיע על העולם האנושי, ושכל פרט בעולם מקביל אליו. כמו כן מרבה הזוהר לדבר על כך שמעשיהם של בני האדם משפיעים על מצבם של האורות והעולמות העליונים³⁸.

אלו הם מרעיונותיו המרכזיים של ספר הזוהר הקדוש, והכול בשביל להלחיב את לב האדם בבואו לקיים את מצוות אלו, למען יידע כי לא לירק עמלו, באשר פעולותיו הזעירות גורמות לשינויים במימדים רוחניים גבוהים, כי מעשי המצוות הם 'עבודה צורך גבוה' - הם כביכול נועדו לתקן ולייחד את האלקות עצמה, וכל פרט בהם מכוון לתכלית זאת. מלבד זאת, על ידי מעשי האדם משרה על עצמו את אותם שורשים עליונים שמתייחסים למעשה המתאים.

כך גם מרבה הזוהר לדבר אודות האהבה העמוקה שבין בני ישראל להקב"ה, וכלשונו הקדוש: "אלמלי הווי ידעני בני נשאר כרחימותא דרדיחין קודשא בריך הוא לישראל הווי שאגון ככפיריא למרדף אבתריה"³⁹.

אבל כבר נודע אשר ס' זוהר הקדוש כלו מן עולם עליון ונתחבר בג"ע, ואין אתנו יודע איך נעשה, כי נראה שכולו מן עולם הנשמות. כבר האריכו קדמונינו בזה בריאות, כמו שנראה שמביא דברי רבה בר בר חנה, ובר"מ משפטים כמביא דברי גמרא מריש קידושין בענין אחרון שוה לאלוף ונודע מספר יוחסין משתובת רב שרירא גאון אשר הפלפול בתחלת קדושין מן רבנן סבוראי, עד "בכסף מנלן" מתחיל התלמוד י"יש. אבל ס' זהר לא נעשה בזה העולם כלל. וכלן אכן תימא אם גרס ר' יוסי בר' יעקב, כי בודאי זה נשמותו מן עד גן להסתלקות רבו רשבי", עכ"ל.

ועיין עוד בהקדמה לספר הזוהר **לבעל הסולם זצ"ל** שכתב: ואני כשאני לעצמי, היה מיום שזכיתי באור הש"ת להתבונן מעט בספר הקדוש הזה לא עלה על לבי לחקור ביחוס, והוא מטעם פשוט, כי לפי תוכנו של הספר, עלה בלבי מעלת יקר התנא רשבי", לאין ערך יותר על כל התנאים הקדושים, ואם היה מתברר לי בכיורו גמור שמחברו הוא שם אחר, כגון ר"מ די ליואן ז"ל, וכדומה, הרי אז, היה גדל אצלי מעלת האיש ר"מ די ליואן ז"ל יותר מכל התנאים הקדושים, וגם רשבי" בכללם. אמנם באמת לפי מדת עומק החכמה שבספר, אם הייתי מוצא בכיורו, שמחברו הוא אחד ממי"ח הנביאים, היה זה מקובל על לבי ביותר, מליחסו לאחד מהתנאים. ומכ"ש אם הייתי מוצא, שמשה רבינו קבל אותו מהר סיני מהש"ת עצמו, אז הייתה שוככת דעתי לגמרי, כי לו נאה ולי יאה חיבור כזה. ולפיכך כיון שזכיתי לערוך באור מספיק השוה לכל בעל עיון, להבחין משהו מה שכתוב בו בספר, אני חושב שכבר נפטרתי בזה לגמרי מטרורו עד ולהכנס עצמי בחקירה הזאת, **כי כל משכיל בזהר לא יוכל להסתפק עוד, שמתברר יוכל להיות איש פחות במעלה מהתנא רשבי" הקדוש.**

³⁸ כמש"כ בספר **אמרי פנחס** (שער ב - לקוסי ש"ס מדרושים, אות בצה) בזה הלשון: לפי למדו כך דנין אותן, מי שלומד גמרא הוא בסוד טקנות בסוד מט"ט, כדאיתא דבר קטן הוויית דאבדי ורבא, ומי שלומד זוהר הוא בסוד גדלות.

³⁹ זוהר כרך ב שמונת דף ע"ב.

⁴⁰ הקדמת "קבלת האר"י" או "הקבלה הלוריאנית" הקרויה על שם משפחתו של האר"י - לוריא.

⁴¹ רואה מה שכותב ר' חיים ויטאל ז"ל על רבו האר"י"ל באחד ההקדמות לספרו 'עץ חיים' (בהקדמתו לשער ההקדמות): **עד מורי זלה"ה לא היה מי שיגיע**

האר"י"ל - נשמה

האר"י"ל הק' היה עוסק יותר במימד המחשבה - הנשמה - כוונות, יחודים, העלאות, שמות, זיווגים, צירופי אותיות ועוד.

בנוסף לכך, הוא ייסד שיטה מרכזית בתורת הקבלה⁴⁰, שהיא 'תורת הצמצום', ובעוד שהתפיסה הקבלית שקדמה לאר"י"ל הייתה שמעשה הבריאה היא בחינה של שלמות אלוהית - כך שהגאולה הארצית היא זו שתחזיר את המציאות לאותה שלמות - הרי שהאר"י"ל לימד שמעשה הבריאה תחילתו דווקא במעין קלקול - כביכול - בתוכנית האלוהית שהוא מכנה 'שבירת הכלים'⁴¹.

הבעל שם טוב - חיה

מרנא הבעל שם טוב זע"א, גילה בעולם את רובד הח'ה⁴², הוא החיה את נשמות ישראל החקוקים מתחת למקום

הכמה **זו על אמתתה כמוהו** כי היה יודע במשנה ותלמוד ואגדות ומדרשות ע"כ דבר ודבר כמה פנים בפרד"ס ומעשה בראשית ומעשה מרכבה בשניות עופו ובשניות דקלים ואילנות ועשבים בסוד כי אבן מקיר תזעק ושלהובי נחמם ובשיחת מלאכים והיה מדבר בחוכות מרגלגוליו רוח טוב ורוח רע והיה מכיר בריח הבגדים כמו אותו ינוקא דפי דברים ובעופי אלמים ומביא נשמת אדם בעודו חי ומדבר עמו כל זוכרו ותפצו ואח"כ מסירוהו [צ"א מחזרים להם] והיה רואה נשמות בעת צאתם מהגוף ובבתי הקבורות ובעלות בכל ע"ש לג"ע מדבר עם נשמת הצדיק שחם בעה"כ והיו מגלין לו וזי תורה וגם היה יודע חכמת הפרצוף וטרטוטי הידים ופתרון חלומות על אמיתתם ובגלגולים ישנים וגם חדשים והיה מכיר במצח אדם מה מחשב ומה שחלם ומה פסוק קרא בעליית נשמתו לג"ע בלילה והיה מלמד פי שורש נשמתו והיה קורא במצחו זכיות ועבירות שחישב והיה נותן לכל א' ואחד תיקון [עונם] ולחברים נתן להם יחודים לכל אחד] כפי הבחי המיוחדת או לשורש נשמתו האחוזה בשרש של אד"ה והיה יודע כמה טעיות נפלו בספרים והיה יודע להכות בסגורים והיה יודע כל מה שענו החברים והיה מלא חסידות ודרך ארץ וענוה ויראת ה' ויראת חטאו וכל מדות טובות ומעט"ל היה בו וכל זה היה יודע בכל עת ובכל שעה ורועג וכל החכמות האלו תמיד היו מונחים בחיקו ועיני ראו ולא רז כל זה השיג מרוב חסידותו ופרישותו אחר התעסקו ימים רבים בספרים ישנים גם חדשים בחכמה זו ועליהן הוסיף חסידות ופרישות וטהרה וקדושה וזהו הביא לידי רוח"ק והיה אליהו ז"ל נגלה לו תמיד זה ידעתי ממי באמנתה ואף אם אין גילוי בדורינו זה לא נלביא וחזוה אפי"ה כל נמנע רוח"ק מלהיות מרחפת על פני המאמיות הראוין לו.

⁴² כמובא בספ"ק אוצר החיים להרה"ק מקאמאנא זצ"ל (ויקרא י"ד ע"ב בזה"ל): וכל יותר שאדם מקיים בכל דרכיו דעהו קדש עצמך במותר לך נקנה לו פנימיות חכמה. צורת אדם בקומה זקופה כ"ח מ"ה וכו' ודרך זה דרכו בו הקדושים אשר בארץ המה מן אלקי הבעל שם טוב ותלמידיו ותלמידיו תלמידיו ובוהו הדרך הנורא להפשיט עצמו מכל תענוגי עולם הזה הנמאסין, וממדות רעות דנחש, ולקשר הכל בבורא אמתי לעבודתו, זוכה לבחינת חיה, כל אחד לפי שרשו בעולם עליון באצילות בריאה יצירה עשירה, ולפי גודל קדושתו וטהרתו וחסידותו ופרישותו לדבק כאלהיו ולהחזיר הכל לקדושה וכו'.

כסא הכבוד, חיברם למקור ושורש החיים, ועוררם על ידי זה באהבה ויראה להשי"ת.

הוא גילה כי החיות האלוקות מחיה את הבריאה באופן תמידי, והבריאה כולה מליאה ותלויה ב'חיותו' של הבורא ב"ה הנשפעת באמצעות אותיות הא"ב, וכפי שכבר בארנו במועד אחר [ראה בגיליון לפי נשא] את עניין האותיות,

המהווים עיקר בתורתו של הבעש"ט ז"ל ע"כ.

וכך אמר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע ע"כ:

"התנא רשב"י הראה להעולם, כי יש בורא עולם, הארי"ז זה"ה לימד איך יגיע האדם לבי"ע, והבעש"ט לימד והסביר להעולם שאינן צריך לילך ולהעתיק ממקומן כי במקומן תמצאו"⁴³.

לעץ אבי אתה חולק בזה על הבעש"ט אך דרכי הבעש"ט נתפשט בעולם והעידו כי כן מורין דברי הארי"ז זה"ה וכפי שכ' בתולדות פ' רבו של הבעש"ט היה אחי' השילוני רבו של אל"י ז"ל אשר למד מפי משה רבינו והי' במעמד הר סיני.

⁴⁵ ראה בהקדמת 'מאיר עינים' לספר בעל שם טוב (דף קה אה נד) שכתב: **הגאון בעל ספר קצות החושן ז"ל שאל את פי הרב בוצינא קדישא מוהר"צ מזידיטשוב ז"ל, מה יום מיומיים, שמים שנתגלה הבעל שם טוב ז"ל רבו החסידים המחזיקים בו, והלא הבעש"ט ז"ל גם הוא התחקה על שורשי ויסודי דברי הארי"ז ז"ל, ולא מצאנו כזאת אחרי הארי"ז ז"ל עצמו שהיי' כת מיוחדת דבקים בו, ומה זה חידש הבעש"ט ז"ל בכורש החסידות הזה עד שהמשיך אחרינו עדה גדולה וכתות כמות בכל עיר ועיר?**

השיב הרה"ק מוהר"צ ז"ל בדרך משל נחמד ונעים, היות שפעם אחת הוצרכו בני מדינה אחת לחזור להם מלך, והנה, נשמע להם קול ממרחקים ששם במדינה רחוקה מאד יש שם אדם אחד נפלא ונעלה בנוי ובקומה ובחכמה יפה עיניים וטוב רואי, קצותיו תלתלים ושערו ריש' בעמר נקי עד שהוא מושלם מאד בכל המעלות ואין כמותו לאיו למלכה זולתו, אך לפי גודל המרחק שבינם לבינו לא הי' אפשר להם כלל להשיג פרטי מעלותיו כל מעלה ומעלה שיש לו מה הוא, אע"פ שידעו כלל שמועו שהוא גדול מרבה מצויין במעלות ונפלאות, ורבים לא ידעו ולא הבינו שורש דבר, עד אשר בא לפניהם איש אחד שהי' שם במקום ההוא וראהו בעיניו וזה הי' יכול לתאר לפניהם כל פרט ופרט בפני עצמו ולכן נכנסו דבריו בלבבות קצת בני אדם שהיו מכינים דבריו, אבל מרבית העם שאינם ביכולת להבין הכל על פי שמועה בלבד, לא יכלו להבין הדבר עדיין עד אשר הפליא חכם אחד לעשות להביאו ולהציגו לעיני כל ולהראותו לפני כל הרואה לראותו ולהסתכל בו, ועל ידי זה נהרו אליו רבים וכן שלימים ודבקה נפשם באהבתו וישימו כתר מלכות בראשו כי ראו מעצמם והבינו בשכלם כי רק אליו יאותה המלוכה.

הגמשל מובן, כי הנה רשב"י ותיבוי זה הי' אשר פרסמו וגילו בספר הזהור הקדוש ובפרט כתיב האידות קדושות מעט מסוד ה' והעליו מעט דבריהם מאוד מאוד, עד אשר נתגלה עולם התיקון דור רבינו הארי"ז ז"ל, הוא בא לפרסם ולספר את אשר העליו רשב"י ותיבוי ז"ל, אך כל דבריו הקדושים והקדושים הם בעיני האורות העליונים ובעולמות עליונים ולא כל מוחא סביל דא כי כל דבריו הם בשמים למעלה למעלה וברוחניות העיניים ולא רבים יחכמו, עד אשר גם אדונינו ורבינו רבן של כל בני הגולה הקדוש גם איש אלקים הבעל שם טוב זכותו יגן עלינו הוא גילה את האלקות גם בעולם השפל החתחתו הזה בכל פרט, וכפרט באדם החתחתו, שאין לו שום דבר לא שום אבר ולא שום תנועה, מה שלא הי' לבוש לכה אלקי הסמור ונעלם ונגוו בו, וכן בכל הדברים הנמצאים בעולם, ולית אבר פניו מיני' וגדול כח הצדקים שמדמין צורה ליוצרה כביכול, שאין שום תנועה ודיבור מה שאין בו יחודים נוראים ונפלאים וכל אדם נבאר בארץ החתחתו לגדולות ונפלאות, לעשות בתחתון ולמוטו בעליון, והורה לנו איך לקשר את עצמו בדבקות השי' ב"ה בכל פעולות ואפילו בשיחות בטלות ע"ד שדרשו (סוכה דף כא ע"ב)

⁴³ וראה בספר"ק באר מים חיים (בראשית) מה שהביא בשם הבעש"ט בעניין זה, ור"ל: **נודע מה שאמר הבעל שם טוב ז"ע ועל כל ישראל על פסוק (ה'הלים ק"ט, פ"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, כי הנה אומן בשר ודם העושה כלי, על דרך משל הצורך לוקח שברי חתיכות כסף ועושה מהם כלי, הנה ודאי בעת עשיית הכלי הניח בה חכמתו ופעולת מעשה ידיו, וכח הפועל נכפע להיות הכלי נעשה על ידו, אבל אחר גמר פעולתו בעשיית הכלי על תכונתה, אין לו בה שום מחשבה ושום פעולה, כי הכלי נשאר על מעמדה בלתי השגחת האומן, כי הוא עשה את הכלי יש מיש, כלי נאה מחמתת כסף, ועל כך אחר שנשמרה עשיתו אינה עריכה להאומן, כמו שעיקרה הי' במציאות קודם שבאה ליד האומן, לא כן באומנתו יתברך שמו, כי הוא ברא כל העולמות יש מאין, וקודם הבריאה לא הי' במציאות כלל שום נברא, ונמצא גם אחר בריאתם אם יסתלק חלילה השגחת הבורא מהם, אף על רגע כמימריה, הי' כל העולמות כמו שהיו קודם בריאתן והיו לאספסוף ואין ממש, ועיקר חיותן וקיומן הוא בכח הראשון שהי' ברוחני ברוך הוא ובורך שמו בבריאתו, והמה אותיות התורה אשר בהם ברא את עולמו ממאמר ח"ל עיני שם.**

דרך משל במאמר יחי' רקיע בתוך המים וגו', הנה באותיות הללו נתהוה הרקיע, ועד עתה באותיות הללו הם חיותן וקיומן של השמים ושמי השמים, ואלמלי יצויר העדר שפע חיות האותיות משמים ברוגע אחד, תיפק ומיד יחזרו לכמו שהיו לאין ואפס ממש, והיו כלא היו, וכמו כן בכל העולמות שלמעלה ושלמטה, וזהו שאמר הכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים כלומר דברך אשר דברת בבריאת השמים להיות אמר ויהי, עד הנה הוא נצב ועומד בשמים להיות על ידו קיום השמים, עד כאן דברי פי חכם הן.

⁴⁴ מתוך המכתב המובא בספר אמרי יהודה (על המועדים - לוח הזכרון עמי רפח) בזה הלשון:

זה כתב מורי הרב הגאון הצדיק מק"ק סעקעליה בעת שהיה כאן בעיניו אחד שבקשתי ממנו שיכתוב איזה דברים מרבינו הבעש"ט ז"ל ע"כ:

הגאון מוהר"א עני"ל אבד"ק סטריא נודמן בצוות אחד עם הרה"ק מוהר"ר צבי מזידיטשוב ושאל הגאון מוהר"א' את הרב הקי' בידיטשוב שיסביר לו ענין הבעש"ט. התני רשב"י ז"ל נוכל להבין הלא השי"ס מלא ממנו וספר זוה"ק ובשאר ספרים הלא נזכר מענין דרכו בקדש איש איש כפי השגתו יבין וישכיל חן רב על מעט וכן הארי"ז זה"ה הלא הראה דרכי סתרי התורה וגילה רזין דאורייתא אבל מעיני בעש"ט ז"ע אינו מבין מה חידש ומה הוא הדרך, השיב לו הרב הקדוש מוהר"ר צבי ז"ל כי הנגא רשב"י הראה להעולם, כי יש בורא עולם, הארי"ז זה"ה לימד איך יגיע האדם לבי"ע והבעש"ט לימד והסביר להעולם שאינן צריך לילך ולהעתיק ממקומן כי במקומן תמצאו והוטו הדבר מצד בעיניו, והענין מבואר היטב בכתר שם טוב ובספרן של תלמידי הבעש"ט ז"ל איך לית אתר פניו מיני' אדפלו בפ"ז יש ניצוץ אשר האדם יכול להעלותו ואינו מויק לו אלא אדרבה מתקנהו והגרי"א ז"ל בספרו על ספר ירמי' בפסוק האומרים

וידוע המעשה, על גאון אחד שראה אותו הבעש"ט פעם אחת וחשקה נפשו לפגשו, ובליל שב"ק ראה אותו גאון בחלום הלילה, אשר בויכוח בין האר"י הק' להבעש"ט זיע"א לגבי פירוש מסוים על מאמר בוזהר הקדוש, נקט הרשב"י כשיש"ה האר"י, ואילו בשמיים הכריעו כדברי הבעש"ט, ועל ידי חלום זה בא אליו⁴⁶.

משיח - יחידה

משיח בן דוד שיתגלה במהרה בימינו, הוא זה אשר יגלה את התורה הכי פנימית, הלא היא "תורתו של משיח"⁴⁷, אשר אינה מתלבשת בהסברים חיצוניים, אלא היא מהווה רק את חכמת האמת הפנימית כפי שהיא, בבחינת "יחידה".

וכתב רבי חיים וויטאל⁴⁸, שלכן התורה שאנו מכירים היום נקראת בחז"ל⁴⁹ 'הבל' לעומת 'תורתו של משיח' שהיא מבחינת 'אברת קין'⁵⁰.

ואומר הבעל שם טוב זי"ע, כי כאשר יתגלה מלך המשיח יבוא לגאלו, הוא ייקח את כל התורה כולה, יעשה ממנה תיבה אחת ארוכה, וידרוש על כל הצירופים - אלפי רבבות צירופים - בלי גבול ומידה. המשיח יהיה גדול כל כך ומקף, עד שהוא יבין ויובל לכלול את כל הצירופים האפשריים, בבחינת 'יחידה'.

וכך כתב בספר 'תשואות חן'⁵¹ בשם מרנא הבעל שם טוב זי"ע:

"קבלתי מהרב המוכיח שאמר בשם הבעל שם טוב נשמתו עדן, שכשיבוא משיח במהרה בימינו, ידרוש כל התורה מרישא לסיפא על כל הצירופים שבכל תיבה ותיבה, ואחר כך יעשה מכל התורה תיבה אחת ויעלו צירופים לאין מספר וידרוש על כל הצירופים".

"יחידה" זו, כאשר האדם חש בה, הוא מתנתק מכל ה'צער' וה'עצב' הנגרם מהתלות במשהו חיצוני השורה בעיקר בעולם העשייה כמוכתיב בכתבי האר"י⁵², ומגיע לגאולה השלימה הייחודית שלו.

קהלת אמרו ד"ל על פסוק כי אם שנים הרבה ישמח וכו' ז"ל כי אם שנים הרבה וכו' **תורה שאדם לומד הבל היא לפני תורתו של משיח** ואם כך נאמר על תורתו של משיח שהיא בהיותם בגוף ונפש כמ"ז ז"ל אין בין העז"ה לימות המשיח אלא שעבוד מלכותי בלבד והוא בטול מלכות הרשעה קליפה החיצונה הנקרא יצה"ר כמו שדרשו ד"ל על פסוק וגר זאב עם כבש וכו' וסמך ליה ומלאה הארץ דעה את ה' ולכן תורת העז"ה **מתלבשת בקליפין לסבת היות היצה"ר הנקרא קליפה מצויה בעולם היא הבל לפני תורתו של משיח שתפסוט קצת מלבושיה וקליפותיה מאחר שגם בני אדם נתפסוט מקליפת היצה"ר** וק"ו בן בנו של ק"ו בהיותו למעלה בעה"ב עולם השמות נפשטות נפשטות מכל מיני לבוש כלל כי עסק התורה אשר להם אינו רק בשגשגת התורה וסודותיה הפנימיים.

⁴⁹ קהלת רבה פרשה יא.

⁵⁰ כך כתב **השל"ח הקדוש** (פרשת ואתחנן תורה אור אות ג.) וזה לשון קדשו: וזה סוד הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הבל הבל, רמז של הנגהת העולם היא בבחינת הבל כנוצר. וגם רמז שהנהגה זו הבל היא בערך ההנהגה הנתיחה שהיא מצד הגבורה, וזהו שאמרו ד"ל במדרש קהלת (יא ב') **תורה שאדם לומד בעולם הזה הבל היא לפני תורתו של משיח**. פירוש הבל היא ודאי מבחינת 'הבל', אבל **תורתו של משיח מבחינת גבורת קין**, ועינינו רואות כי אדם שהוא מצד הגבורות הוא חזק וכן חיל, ומי שהוא מצד החדס הוא דל וך וחלש.

⁵¹ פרשת תזריע.

⁵² שם מובא שהקליפות שבעולם העשייה נקראים 'עצב', ומהם נמשך העצבות והצער. ראה **בשער הפסוקים** (פרשת ויראה): לפי שנועד ענין קללת חוה, (בראשית ג.) בעצב תלדי בנים. גם קללת אדם, בעצבון תאכלנה. ובספר הזוהר בסוף פרשת ויקהל אמרו על פסוק בעצב תלדי בנים, שהוא סוד לפתח חטאת רובץ, **שם הקליפות שבעולם העשייה, הנקראים עצב**, ונקראים חטאת רובץ בפתח. ונתדע כי אין שליטת הקליפות אלא בעולם העשייה. וכבר נתבאר אצלנו, כי נדב ואביהוא, הם בחי' נפש של אדה"ה, ובהם שלט העצב הזה, ומתו בחטא אהרן אביהם.

"ועליה לוי יבול", "זהו שיחות חולין של תלמידי חכמים", ובוה היא לנו את המלך לעינינו המלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה.

⁴⁶ ראה בספר **צורה החיים** ד"ר ע"ה, נדפס בארצות מדינת ספרד זה בס' עסקת יהושע אחרון: **הבעש"ט הקדוש זי"ע** ראה רב גדול אחד ורצה להתקשר עמו, והנה בליל ש"ק חלם לאותו גדול מאמר אחד בוזהר הקדוש אשר אמר הבעש"ט הקדוש עליו איה פירוש והאר"י הקדוש אמר על זה המאמר פירוש אחר, ואמרו זה לזה נלך ונשאל את ר' שמעון בן יוחאי, ואמר רשב"י כאר"י, ואמר הבעש"ט לרשב"י אתם עשיתם הוזהר ע"פ רוח הקודש נשאל את הש"י כיכול בעצמו, **ואמרו בשמים שהפירוש הוא הכבעש"ט**, כך ראה אותו הגדול בחלום, והנה בסעודה שלישית הלך הגדול להבעש"ט ודחק את עצמו לשמוע דברי תורה של הבעש"ט ושמוע שאמר הבעש"ט הוזהר הזה **ואמר לו הבעש"ט לאותו גדול אתה כבר שמעת בלילה פירוש זה**.

⁴⁷ וני' מ"ש"כ בספר **עמק המלך** (שער טז, פרק ט.) בזה"ל: 'אל י"י ויאר לנו בתורתו הקדושה, לגלות לנו רזין דאורייתא הנעלמים ממנו, **אותה שאלתי מאת י"י לשאוב לנו אולפין חדתינ דאורייתא. מאותן רזין של עתיק וימיא, אשר יתגלו לי די משיח הנמשה בשמן משחת קודש שיבוא במהרה בימינו אמן**, ועל זה נאמר ושאתכם מים בששון מעייני הישועה, ואין מים אלא תורתו של משיח, הם הרזין שנסך אותם עתיק וימיא וגדר עליהם שלא יתגלו עד ביאת הגואל. והוא יחזיר העטרה ליושנה, ואותן הרזין נקראים מעייני הישועה כי הוא יושע אותנו ממכות חושך העוורון, והמסכים המבדלים אשר עלינו. ברזין דאורייתא, ובאותן השמות יסייע ויושיע את ישראל. וכן תרגם ונתן על פסוק 'ושאתכם מים בששון ממעייני הישועה' [ושעיה י"ב ג], 'אולפין חדתינ דאורייתא', פירוש **רזין וסודות חדשים של התורה שלא שמע אוזן אדם מעולם**, 'ואני תפילתי לך י"י עת רצון אלריה ברב חסדך ענני באמת ישעך', שם מעייני הישועה, שהוא אמת, ושורש ישעך. וכיון שיתגלו סודותי דארץ, גם הארותי יתגלו למטה בזמן הגאולה, **וזהו הטעם שגורו שלא לגלות הסודות ולא יתגלו העולמות קודם זמן העת רצון**, בסוד 'השבעתי אתכם' שלא יגלו את הסוד.

⁴⁸ בספרו **עץ חיים** (הקדמת מורה"ח זיע"א על שער ההקדמות) כתב ז"ל: והנה במ'

רבי שמעון הולך אחר הפנימיות

כבר התבאר לעיל, כי מעת קבלת התורה, לא הייתה קיום התורה מתבטאת כי אם בעבודה הפיזית בבחינת 'נפש', עד אשר הופיע רבי שמעון בר יוחאי, הרים את הכפפה, ובאמצעות ספר הזוהר הקדוש גילה כי קיימים רבדים עמוקים ופנימיים יותר.

גילוי זה, התפתח על ידי הרשב"י, והורחב וקיבל עומק, במשנתם של השניים הבאים אחריו, האריז"ל והבעש"ט. האריז"ל העמיק בחלק השכלי והמושחבתי, והבעש"ט בקומת ה'חיה', וכפי שהורחב לעיל.

תפיסה פנימית זו של רבי שמעון בר יוחאי, מודגשת ונוכרת בהרבה מדעותיו ואמרותיו המופיעות בש"ס. הוא החשיב את המחשבה והפנימיות כדבר העיקרי בחיי האדם, ורבות מדעותיו, פסקותיו והוראותיו קשורות עם דרך זו.

שיטתו של רבי שמעון בר יוחאי לאורך כל הדרך מתבססת על מחשבות האדם או פנימיות הדבר - היפך החיצוניות, הנראית לעין⁵⁷. לכן הוא נוטה לפטור הן בדיני שבת⁵⁸, הן בדיני ניקיון⁵⁹, והן ברציחה⁶⁰, את מי שאינו מתכוון. על דרך זה, הוא לך כן חובה את השלטונות הרומיים מאחר שגם 'מעשיהם הנאים' נעשו מתוך כוונה שלילית, וכן היה נוהג לדרוש את טעמי המצוות - 'דריש טעמא דקרא'⁶¹.

כמו כן, הוא פוסק הרבה על פי מה שעומד לקרות - 'בכח', למרות שעדיין לא התרחש הדבר בפועל - 'כל העומד לזרק כזרוק דמי, כל העומד ליפנות כפדוי דמי'⁶², 'דבר הגורם לממון כממון דמי'⁶³, 'כל הראוי לאחר זמן וקדישו בתוך זמנו הריהו בלא תעשה ואין בו כרת'⁶⁴.

לפיכך היה הוא גם כן מחשיב מאד את לימוד התורה תוך התנגדות מוחלטת לעבודת כפיים - 'אפשר אדם חורש בשעת חרישה, זוורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת

קצירה, ודש בשעת דישה, זוורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה'⁶⁵, וכן היה אומר "אלו הוינא קאים על טורא דסיני בשעתא דאתיהיבת תורה לישראל הוינא מתבעי קומי רחמנא דיתברי לבר נשא תריין פומין חד דהוי לעי באוריתא וחד דעבד ליה כל צורכיה"⁶² [איילו הייתי עומד על הר סיני בשעה שניתנה תורה לישראל, הייתי תובע מלפני הבורא שייבא לאדם שתי פיות, אחד לעסוק בתורה, ואחד לעשות בו את כל צורכיו], וכן היה רגיל להחשיב ביותר את התורה - "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל"⁶³, "מעוות לא יוכל לתקון - זהו תלמיד חכם הפרוש מן התורה", "אסכרה באה משום ביטול תורה"⁶⁴, "שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום ברוך הוא"⁶⁵.

לחיות יותר בפנימיות

יום ל"ג בעומר, כידוע, הוא יום מתן תורה של פנימיות התורה. ואין הכוונה בזה רק לגבי התגלותו של ספר הזוהר, אלא כל אחד יכול ביום זה לפעול בעצמו שינוי תודעתי, כך שיראה את העולם במבט פנימי ותוכי יותר.

אנשים רגילים לראות את העולם החיצוני להם כמשפיע על עולמם הפנימי - הלך מחשבותיהם, מצב רוחם או תחושתם. האדם מתנה את רגשותיו במצבה של המציאות האובייקטיבית, 'אם יהיה כך וכך, אזי ארגיש טוב', 'לו היה לי דבר מסוים, או אז הייתי מסוגל להיות מאושר' וכו'.

האמת היא, כי לא ההתרחשויות החיצוניות הן הנסיבות למצבי הרוח, אלא הפרשנות שהמוח מעניק לאותן התרחשויות.

ישנם, כידוע, ארבעה שלבים בתהליך ההתנהגותי של האדם: אירוע [חלק זה קיים מחוץ לאדם], פירוש [מוחין, חשיבה], רגש [מידות, רגשות], תגובה [מלכות, עשייה].

57 בבא מציעא קטו ע"א (וכן ביבמות נז ע"א, סנהדרין קיב ע"א, סט ע"ב, זבחים ז ע"ב).
58 בבא קמא עו ע"ב.
59 בבא קמא ע"א ע"ב.
60 מעילה יב ע"א.
61 ברכות לה ע"ב.
62 ירושלמי ברכות פ"א ה"ב.
63 שבת קלח ע"ב.
64 שבת לג ע"ב.
65 אבות פ"ג מ"ג.

עוד כתב (שם - משלי ס"ז): ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה: הענין הוא, שבשבת שיש אל המלכות הנקרא ברכת ה', שפע מהג"ר, מתעשרת משם, ואז לא יוסיף עצב, כי אין אחיזה אל החיצונים שהם הקליפות הנקראים עצב, בה.
וראה עוד מש"כ בשער הגלגולים, הקדמה כ"ז-ל"ח.
53 ראה בספר קול הנבואה לר' דוד כהן, ספר שני, מאמר ראשון, אות ח'.
54 לגבי דבר שאין מתכוון (שבת כט ע"ב) או מלאכה שאינה צריכה לגופה (שם צג ע"ב).
55 בבא קמא מד ע"ב.
56 נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור (סנהדרין עט ע"א), וכן ההורג את שונאו לפי ר"ש תלוי בכוונתו (מכות ט ע"ב).

בתחילה נחשף האדם לאירוע כלשהו, מיד מעניק המוח שלו פרשנות לאותו אירוע, לאחר מכן עולה בו רגש מסוים, ובסוף הוא מגיב בהתאם⁶⁶, וחוזר חלילה.

אנשים שונים יכולים לתפוס מטרות זהות תחת הקשרים זהים ולתת להם פרשנות שונה. הסיבה לכך היא שתהליך התפיסה מושפע ממאפיינים שונים המבדילים בין אנשים, כגון: ציפיות, ניסיון עבר, תחומי עניין, תכונות, שאיפות וצרכים אישיים.

הפרשנות של האדם לתרחיש החיצוניים נובעת מתוך מכלול מאגר הנתונים הקיימים במוחו. לפעמים, על-מנת להשתנות, לא די בשינוי התנהגותי, התעוררות רגשית, או שינוי חשיבתי, אלא צריך לשנות את התפיסה או ההתנייה הקיימת בקומת 'חיה' - כלומר, בתת-התודעה של המוח - המשפיעה על השאר.

על האדם להבין כי לא החיצוניות היא זו המשפיעה על רגשותיו ומצבי הרוח שלו, אלא להיפך, הייחודיות המאפיינת אותו היא זו הגורמת לו לפרש את העולם החיצוני בהתאם אליה.

אם נתרגל להסתכל על העולם במבט חיובי, כבר לא יהיה לנו משנה מה יתרחש בו, די יהיה לנו בכך שאנו מקבלים אותו באופן טוב ורצוי. כי, שוב, לא ההתרחשויות החיצוניות הן אלה הגורמות לנו למצבי הרוח, אלא הפרשנות שאנו מעניקים לאותן התרחשויות.

העולם בראייה תוכית ואולקית הוא טוב, וכפי שנאמר⁶⁷: "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד",

אלא שהאדם מעניק לו משמעות רעה.

ישנם אנשים שאין להם כלום, לא ילדים, לא כסף, לא דירה, אבל טוב להם בפנים, הם מתהלכים עם אמונה, עם תענוג עילאי, עם דביקות, מצב רוחם אינו תלוי במציאות האובייקטיבית.

אין אנו אמורים חלילה לחפוץ להיות כמותם, אך עלינו להבין כי אם אנו רוצים להחיל בעצמנו שינוי עמוק ומתמשך, עלינו להתחיל בשינויינו הפנימי, ולא לתלות זאת במה שקורה בחוץ.

עלינו לראות את העולם כמשקף את ההווה האולקית המחיה ומהווה אותו באופן תמידי, כל ההתרחשויות החלות בו אינם אלא פרי רצונו של הבורא יתברך שלא ברא את עולמו אלא על-מנת להיטיב עם ברואיו, ואם כן אנו מסוגלים להיות שמחים ומאושרים⁶⁸.

הוד שבהוד

זאת היא תפיסתו של רבי שמעון בר יוחאי, הרואה רק את הפנימיות והתוכית שבכל דבר או אדם, ולכן היה יכול לפטור את כל האנושות מן הדין, כי בפנימיות כל אחד הוא הרי טוב.

לפיכך מידתו של רשבי"ה היא 'הוד שבהוד', על פי מה שכתב האלשי"ך⁶⁹ כי החילוק בין 'הוד' ל'הדר' הוא, כי בעוד שה'הדר' מבטא יופי חיצוני - 'הדרת מלכות', בבחינת 'אור חוזר', הרי שה'הוד' מתאר יופי ושלימות פנימית יותר - 'הוד מלכות', בבחינת 'אור עצמי'⁷⁰.

ומכללם ענין בדאו והוא שהרע במציאות יותר מן הטוב, שאתה כשתקיש בין מנוחת האדם ועונגו בעת מנוחתו, עם מה שיקרהו מן המכאובים והחבלים הקשים והמומים ובטול האברים והמהומות והדאגות והצרות, תמצא שבמציאותו ר"ל מציאות האדם נקמה ממנו ורעה גדולה לו, והתחיל לאמת זה הדעת במנתו אלו הרעות אחת לאחת, לחלוק על מה שיחשבו אנשי האמת מגמילות חסדי ה' למציאותו וטובתו המבוראת והיותו יתעלה הטוב הגמור בלא ספק וכל מה שיבא מאתו טוב גמור.

⁶⁹ בפירושו לתהלים (פסוק קד): והענין הוא כי הנה הוד והדר לבשת, והוא כי יש הוד ויש הדר, "הוד" יקרא התפשטות הקדושה העליונה, ו"הדר" הוא בהיקת הוד שמבחיך מההוד והלאה, שהוא הדר, ולא עצמות הוד ממש.

⁷⁰ ראה בשו"ת אפרקטא דעניא סוף סימן ל"ז.

⁶⁶ כל רגש שחש האדם, ימצא לרוב ביטוי בהתנהגות כלשהי, כגון שינוי בהבעת פנים, דמע, תקיפה, או בריחה. ולכן ניתן לומר שרגש הוא תבנית המארגנת התנהגויות. לפעמים הרגש מהווה מוטיבציה המביאה את האדם לתאם סדרה של תגובות והתנהגויות על-מנת להגיע אל הרגש המבוקש.

⁶⁷ בראשית א לא.

⁶⁸ וראה מה שכתב הרמב"ם ב'מורה הנבוכים' (חלק ג בתחילת פרק י"ב): **הרבה פעמים יעלה בלב ההמון שהרעות בעולם יהיו יותר מן הטובות**, עד שבהרבה מחידות רוב האומות ובשיריהם יכללו זה הענין, ויאמרו כי מן הפלא שימצא בזמן דבר טוב אמנם רעותיו רבות ומתמידות, ואין זה הטעות אצל ההמון לבד, רק עם מי שיחשוב שהוא חכם גם כן, ולאיראז"י ספר מפורסם קראה ספר אלהות כלל בו משגענותיו וסכלותיו הרבה,